

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เป็นที่ยอมรับกันว่าสังคมใดจะเปลี่ยนแปลงไปได้ คนในสังคมนั้นจะต้องเปลี่ยนแปลงเสียก่อน¹ หรืออาจกล่าวได้ว่าเราจะไม่สามารถพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง หรือวัฒนธรรมได้เลย ถ้าเรายังไม่ได้พัฒนาองค์บุคคลหรือทรัพยากรมนุษย์

ปัญหาสำคัญของประเทศที่กำลังพัฒนามีคืออยู่ที่ความขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติ หากแต่เป็นความขาดแคลนทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ ซึ่งจะเป็นผู้นำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ดังนั้นสิ่งแรกที่เราควรจะได้กระทำก็คือการพัฒนาการศึกษาของประชากรในชาติ²

ในการให้การศึกษาแก่ประชาชนนั้น แชรรม³ กล่าวว่าไว้ว่า สื่อมวลชนใหม่ ๆ จะช่วยก่อให้เกิดคตินทางการศึกษา หากเรารู้จักใช้อย่างถูกต้องและมากพอ เราก็จะสามารถใช้สื่อมวลชนเพื่อการศึกษาและพัฒนาได้มากมายหลายด้าน เช่นใช้ในโครงการการศึกษาผู้ใหญ่ และงานพัฒนาชุมชน เป็นต้น

¹M.F. Milikan and D.L.M. Blackmer. The Emerging Nations (Boston: Little, Brown, 1961), p.23.

²Federick Harbison "Education for Development" Scientific American 209, No.3 (1963). 140.

³วิลเบอร์ แชรรม กับคณะ สื่อมวลชนใหม่ ๆ : รายงานสำหรับนักวางแผนการศึกษา. แปลจาก The New Media : Memo to Educational Planners โดย ศรีน้อย โปหาทอง (พระนครศรี:สำนักเลขาธิการกรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ กระทรวงศึกษาธิการ, 2514), หน้า 238.

ในบรรดาสื่อมวลชนทั้งหลาย วิทยุกระจายเสียงเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ความรู้ ความคิดที่มีอิทธิพลต่อสังคมเป็นอย่างมาก วิทยุกระจายเสียงจึงสามารถช่วยในการให้การศึกษาแก่ประชากรของชาติได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นในโรงเรียนหรือนอกโรงเรียน วิทยุสามารถส่งข่าวสารและความรู้ไปได้อย่างรวดเร็ว สามารถเข้าถึงประชาชนได้ตลอดเวลาและทุกสถานที่ ไม่ว่าจะเป็นอยู่ห่างไกลการคมนาคมเพียงใด และมีไฟฟ้าใช้หรือไม่ มีไฟฟ้าใช้ก็ตาม

สำนักงานสถิติแห่งชาติ⁴ ได้สำรวจพบว่า ในจำนวนครัวเรือนที่สำรวจทั่วประเทศ 5,401,954 ครัวเรือน เป็นครัวเรือนที่มีเครื่องรับวิทยุ 2,404,882 ครัวเรือน รวมเป็นจำนวนเครื่องรับวิทยุทั้งหมด 2,554,503 เครื่อง

วีรบุรุษ วิเชียร โชติ⁵ มีความเห็นว่าในประเทศที่กำลังพัฒนาเช่นประเทศไทย สื่อมวลชนน่าจะมีบทบาทอันสำคัญในการให้การศึกษาตลอดชีพแก่ประชาชน เพื่อผลในการพัฒนากำลังคนให้มีความรู้ความสามารถทางประยุกต์วิทยา เพื่อจะได้นำไปพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ

แชรम्म⁶ กล่าวไว้ว่า สื่อมวลชนสามารถช่วยในการส่งเสริมการศึกษาได้ทุกแบบ สื่อมวลชนได้พิสูจน์ตัวเองภายใต้สภาวะต่าง ๆ ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ในการ-

⁴สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี "รายงานผลการสำรวจวิทยุและโทรทัศน์: การรับฟังวิทยุทั่วประเทศ พ.ศ. 2511/12".

⁵วีรบุรุษ วิเชียร โชติ "สื่อสารมวลชนกับช่องว่างทางการศึกษา" เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องสื่อสารมวลชนกับการศึกษา ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 19-21 กรกฎาคม 2516 (พระนคร: แผนกนิสรวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2516).

⁶Wilbur Schramm Mass Media and National Development (Stanford: Stanford University Press, 1973), p.140.

ส่งเสริมและเพิ่มพูนความรู้ในโรงเรียนเมื่อจำนวนโรงเรียนและครูมีไม่เพียงพอ ในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ ในการจัดการไม่รู้นั่งส้ว นอกจากนี้ยังมีประโยชน์ในการฝึกอบรมคนงานพนักงานและฝึกอบรมครูประจำการอีกด้วย

การศึกษานั้นอาจแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ การศึกษาในโรงเรียนและการศึกษาออกโรงเรียน การศึกษาในโรงเรียนหมายถึงการศึกษาที่จัดขึ้นเป็นชั้นเรียนภายในระบบโรงเรียน ส่วนการศึกษาออกโรงเรียนนั้นหมายถึงการศึกษาที่มุ่งให้ประชากรมีโอกาสเท่าเทียมกันทางการศึกษา โดยไม่คำนึงถึงชั้นเรียน เนื้อหาวิชา แหล่งที่มาของความรู้ และวิธีการที่ใช้

ไพฑูรย์ สีนลารัตน์⁷ กล่าวว่าการศึกษาซึ่งเกิดขึ้นนอกโรงเรียนนั้นเป็นการศึกษาที่ไม่มีขอบเขตจำกัด ไม่มีใครดูแลให้เป็นไปทางใดทางหนึ่ง ปล่อยให้แต่ละสถาบัน แต่ละชุมชนจะดำเนินการไปเอง ในกระบวนการการศึกษาออกโรงเรียนนี้ สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือสำคัญที่สุดที่จะทำให้คนมีโอกาสศึกษาได้โดยง่าย สะดวกรวดเร็วและมีอิทธิพลต่อสังคมเป็นอย่างมาก

โกวิท วรพิพัฒน์⁸ กล่าวว่า การศึกษาออกโรงเรียนเป็นการศึกษาที่เหมาะสมแก่การแก้ปัญหา แก่ความทุกข์ของประชาชน โดยเฉพาะการที่จะให้ประชาชนมีชีวิตประสมกลมกลืนไปกับสังคมและสิ่งแวดล้อมโดยรอบนั้น การศึกษาออกโรงเรียนต้องมีความมุ่งหมายที่จะให้ประชาชนมีปัจจัยที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ให้มีความมั่นคงในการดำรงชีวิตโดยเฉพาะในเรื่องงานและผลลัพธ์ที่เกิดจากงาน และให้มีความมั่นใจว่าคนมีความรู้ ความเข้าใจและทันต่อเหตุการณ์ การศึกษาออกโรงเรียนนั้นเหมาะสำหรับการเรียนรู้อย่าง

⁷ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ "บทบาทของสื่อสารมวลชนในการศึกษา" วารสารครูศาสตร์ 3 (เมษายน-กรกฎาคม, 2516), 18-22.

⁸โกวิท วรพิพัฒน์ "การศึกษาออกโรงเรียน" เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง สื่อสารมวลชนกับการศึกษา ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 19-21 กรกฎาคม 2516 (พระนคร:แผนกอิสระวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2516).

ปัญหา สาเหตุแห่งปัญหา และการแก้ปัญหาที่ตนกำลังเผชิญอยู่ เป็นการแก้ปัญหาตรงจุดที่จะทำให้เห็นผลทันที ส่วนการเตรียมตัวสำหรับเผชิญปัญหาในอนาคตนั้น การศึกษานอกโรงเรียนจะเน้นไม่น้อยกว่าการศึกษาในโรงเรียนเลย เพราะถือว่าการศึกษาที่มนุษย์สามารถแก้ปัญหาที่ตนพบได้โดยตรงและถูกต้อง จะเป็นบทเรียนอันสำคัญในการแก้ปัญหาในอนาคตด้วย

กราแก้วศักดิ์⁹ มีความเห็นว่าวิทย์และโทรทัศน์ควรมีการเสนอข่าวและรายการพิเศษสำหรับข่าวการเกษตร ในเวลาซึ่งเหมาะสมกับการรับฟังของบรรดากสิกร

ประเทศไทยนั้น นับได้ว่าเป็นประเทศที่ใช้ทรัพยากรทางด้านการประมงเป็นจำนวนมากไม่น้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประมงทะเลได้รับการพัฒนาในด้านเครื่องมือ เครื่องมือใช้อย่างกว้างขวาง ในปัจจุบันเรือประมงน้ำลึกของไทยออกไปจับปลาออกน่านน้ำไทยนอกทะเลอาณาเขตของหลายประเทศในย่านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้¹⁰

กรมประมง¹¹ ได้สำรวจพบว่าในปี พ.ศ. 2516 ปริมาณสัตว์น้ำเค็มที่จับได้รวมทั้งราชอาณาจักร 1,538,016 ตัน ผลผลิตสัตว์น้ำรวมทั้งสัตว์น้ำจืดและน้ำเค็มสามารถส่งเป็นสินค้าออกคิดเป็นมูลค่า 1,649,930,000 บาท และรัฐได้เงินจากการประมงน้ำเค็มเป็นเงิน 1,976,000 บาท

⁹ปอล กราแก้วศักดิ์ คู่มือการเสนอข่าววิทย์และโทรทัศน์ แปลถอดความจากต้นฉบับภาษาอังกฤษ โดย เกษม ศิริสัมพันธ์, (พระนคร:สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2508), หน้า 125.

¹⁰หน่วยสำรวจแหล่งประมง กรมประมง คู่มือการศึกษาเครื่องมือทำการประมง (พระนคร:กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2515), หน้า ก.

¹¹กรมประมง สถิติการประมงของประเทศไทย พ.ศ. 2516 (พระนคร: กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2517), หน้า 12-36.

แม้ว่าการประกอบอาชีพประมงทะเล จะทำรายได้ให้ประเทศเป็นจำนวนมาก แต่ในด้านความเป็นอยู่ของชาวประมงทะเลนั้น ปัจจุบันคนในครัวเรือนประมงมักจะต้องประกอบอาชีพอย่างอื่นที่มีใช้การประมงด้วย ทั้งนี้เนื่องจากรายได้จากการทำการประมงไม่เพียงพอแก่ค่าครองชีพ จึงต้องยึดอาชีพเกษตรกรรมขนาดย่อมและอาชีพการแปรรูปสัตว์น้ำ เป็นอาชีพรองด้วย¹²

เราจะเห็นได้ว่าอาชีพการประมงทะเลนั้นก็มีปัญหาไม่น้อยไปกว่าอาชีพเกษตรกรรมอื่น ๆ เลย ประกอบกับธรรมชาติของการประกอบอาชีพประมงทะเล ทำให้มีปัญหาเรื่องการติดต่อสื่อสาร จึงควรที่จะขจัดช่องว่างนี้ด้วยการให้การศึกษาตลอดชีพหรือการศึกษาออกโรงเรียนแก่ชาวประมงทะเล เพื่อให้ความรู้และข่าวสารใหม่ ๆ ทั้งที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพโดยตรงและความรู้อื่น ๆ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการยกระดับการดำรงชีวิตให้ดีขึ้นกว่าสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ในการจัดการศึกษาสำหรับชาวประมงทะเลทางวิทยุกระจายเสียงนั้น มีสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงหลายประการด้วยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรจะต้องคำนึงถึงความต้องการของชาวประมงทะเลเสียก่อนเป็นอันดับแรก

กราแกวส์กี¹³ กล่าวว่า การเสนอรายการให้ได้น่าสนใจ ๆ นั้นวิทยุและโทรทัศน์จะต้องคำนึงถึงลักษณะเฉพาะของกลุ่มผู้ฟังแต่ละกลุ่มและต้องจัดเวลาให้เหมาะสมกับเวลาสำหรับคนกลุ่มนั้น ๆ

¹² กรมประมง สำมะโนประมงทะเล 2510 (พระนคร: กรมประมง กระทรวงเกษตร และสหกรณ์, 2511), หน้า 25.

¹³ ปอล กราแกวส์กี เรื่องเดิม, หน้า 8.

การจัดรายการวิทยุและโทรทัศน์โดยไม่ได้นำถึงความเหมาะสมหรือความต้องการของผู้ฟังนั้น จะทำให้รายการไม่ได้รับฟังกันอย่างแพร่หลาย ซึ่งอาจเกิดจากเหตุอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลาย ๆ อย่าง เช่น ผู้ฟังเห็นคเห็น้อยจากการทำงานมาทั้งวัน การมีเครื่องรับที่ไม่ดีพอหรือไม่มีเครื่องรับ ภาษาที่ใช้ในรายการมีความยุ่งยากซับซ้อนหรือไม่ใช่ภาษาท้องถิ่น เวลาที่ออกอากาศเป็นเวลาที่ ไม่เหมาะสม และรายการขาดคุณภาพน่าเบื่อหน่าย¹⁴

สุนทรী ศรีสมวงศ์¹⁵ มีความเห็นว่า การสำรวจเพื่อหยั่งเสียงความนิยมของผู้ชมผู้ฟังวิทยุและโทรทัศน์ มีส่วนช่วยอย่างมากต่อกิจการกระจายเสียงรายการวิทยุจะได้รับผลสำเร็จก็เพราะผู้ฟังให้ความสนใจรับฟัง จึงต้องคิดค้นหาวิธีสำรวจความนิยมของผู้ฟังขึ้น

เนื่องจากการสำรวจความนิยมของผู้ฟัง เป็นวิธีการที่มีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการจัดทำรายการวิทยุกระจายเสียง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อผู้ฟังที่เป็นกลุ่มเฉพาะ ซึ่งจะมีปัญหาซับซ้อนกว่าการจัดรายการสำหรับผู้ฟังทั่ว ๆ ไป การวิจัยเกี่ยวกับปัญหาความต้องการและความพร้อมในการรับฟังรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษาของชาวประมงทะเลจึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญและมีประโยชน์อย่างยิ่งในการพิจารณาใช้วิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษาแก่ชาวประมงทะเล

ความมุ่งหมายในการวิจัย

1. เพื่อสำรวจความต้องการของชาวประมงทะเลเกี่ยวกับเนื้อหาและรูปแบบของรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษาสำหรับกลุ่มชาวประมงทะเล

¹⁴Narendra Kumar Educational Radio in India (New Delhi: Araya Book Depot, 1967) p.56.

¹⁵สุนทรী ศรีสมวงศ์ "การหยั่งเสียงความนิยมในรายการกระจายเสียง" นิเทศศาสตร์ (พระนคร:คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516), หน้า 116-120.

2. เพื่อสำรวจความพร้อมของชาวประมงทะเล เกี่ยวกับเครื่องรับวิทยุ และเวลาที่สะดวกในการรับฟังรายการวิทยุกระจายเสียง เพื่อการศึกษาสำหรับกลุ่มชาวประมงทะเล

ขอบเขตของการวิจัย

1. จะทำการสำรวจความต้องการของชาวประมงทะเล ซึ่งเป็นหัวหน้าครัวเรือนเกี่ยวกับรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษา เฉพาะ เรื่องเนื้อหา และรูปแบบของรายการเท่านั้น
2. จะทำการสำรวจความพร้อมในการรับฟังรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษาของชาวประมงทะเล เฉพาะเรื่อง เครื่องรับวิทยุและเวลาที่สะดวกในการรับฟัง

ข้อตกลงเบื้องต้นของการวิจัย

1. ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยนี้ ถือว่าเป็นตัวแทนของชาวประมงทะเลที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนในประเทศไทย
2. ข้อมูลที่ได้รับตอบจากตัวอย่างประชากร ถือว่าเป็นข้อมูลของปีพ.ศ. 2518
3. ในการเลือกตัวอย่างประชากร ถือว่าไม่มีความแตกต่างกันทางด้านฐานะ เศรษฐกิจ

วิธีดำเนินงานวิจัย

1. ศึกษาเกี่ยวกับรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษาและการวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับความต้องการและความพร้อมในการรับฟังรายการวิทยุกระจายเสียง เพื่อการศึกษาของชาวประมงทะเล
3. นำแบบสอบถามไปทดลองกับชาวประมงทะเลที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับตัวอย่างประชากร เพื่อหาข้อบกพร่องและแก้ไขปรับปรุงแบบสอบถาม
4. นำแบบสอบถามที่แก้ไขปรับปรุงแล้วไปใช้กับชาวประมงทะเลที่เป็นตัวอย่างประชากร
5. รวบรวมข้อมูล คิดเป็นค่าร้อยละ หาค่าเฉลี่ยของคำตอบ และหาค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน แลวนำเสนอในรูปตาราง
6. สรุปผลการวิจัยและเสนอแนะ

ความไม่สมบูรณ์ของการวิจัย

1. ทักษะและอารมณ์ของตัวอย่างประชากร อาจทำให้ผลการวิจัยคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงไปได้บ้าง
2. วิธีการสุ่มตัวอย่างประชากรที่ผู้วิจัยใช้ในการวิจัยครั้งนี้ อาจทำให้ตัวอย่างประชากรไม่สามารถเป็นตัวแทนของชาวประมงทะเลทั่วประเทศได้โดยสมบูรณ์

คุณค่าของการวิจัย

1. การวิจัยนี้จะทำให้ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความต้องการ ความสนใจ และความพร้อมในการรับฟังรายการวิทยุกระจายเสียง เพื่อการศึกษาของชาวประมงทะเล
2. ผลของการวิจัยนี้จะ เป็นข้อเสนอแนะให้มีการใช้รายการวิทยุกระจายเสียง เพื่อให้การศึกษาตลอดชีพแก่ชาวประมงทะเล และกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพต่าง ๆ

คำจำกัดความ

เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจตามความมุ่งหมายของผู้วิจัยจึงขอให้คำจำกัดความคำบางคำที่ใช้ในวิทยานิพนธ์ไว้ดังนี้

รายการวิทยุเพื่อการศึกษา หมายถึงรายการวิทยุกระจายเสียงซึ่งไม่ใช่รายการวิทยุโรงเรียนแต่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมการศึกษาและความบันเทิงให้แก่ผู้ฟัง เป็นรายการที่ให้ความรู้ ข่าวสาร ความเข้าใจ และทัศนคติ ทั้งที่เป็นประโยชน์ทางตรง เช่น การส่งเสริมการประกอบอาชีพ หรือที่เป็นประโยชน์ทางอ้อม เช่น การส่งเสริมคุณธรรม

เนื้อหาของรายการ หมายถึงเนื้อหาสาระหรือเนื้อเรื่องของรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษา

รูปแบบของรายการ หมายถึงวิธีการที่ใช้ในการนำเสนอรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษา

การประเมินทะเล หมายถึงอาชีพการจับสัตว์น้ำเค็มเพื่อขาย ไม่ว่าจะใช้เครื่องมือและวิธีการใดก็ตาม

ชาวประมงทะเล หมายถึงผู้มีอาชีพจับสัตว์น้ำเค็มเพื่อขาย ไม่ว่าจะใช้เครื่องมือและวิธีการใดก็ตาม

เขตประมงทะเล¹⁶ หมายถึงจังหวัดชายทะเลของประเทศไทย ซึ่งแบ่งออกเป็นเขตตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ เพื่อแสดงให้เห็นถึงการกระจายและลักษณะของครัวเรือนประมง เป็น 5 เขตดังนี้

¹⁶กรมประมง, เรื่องเดิม, หน้า 27.

- เขตที่ 1 ไค้แกคานตะวันออกของอ่าวไทย จากจังหวัดตราดถึงจังหวัดระยอง
- เขตที่ 2 ไค้แกบรีเวณอ่าวไทยตอนใน จากจังหวัดชลบุรีถึงจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- เขตที่ 3 ไค้แกบรีเวณอ่าวไทยตอนกลางจากจังหวัดชุมพร ถึง จังหวัดนครศรีธรรมราช
- เขตที่ 4 ไค้แกบรีเวณอ่าวไทยตอนไค้ จากจังหวัดพัทลุง ถึง จังหวัดนราธิวาส
- เขตที่ 5 ไค้แกชายฝั่งมหาสมุทรอินเดีย จากจังหวัดระนอง ถึงจังหวัดสตูล

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย